

Neljä vuosikymmentä laukku- kauppiaana Keski-Suomessa

Mikko Ritoniemi, 83 v, syntysisin Kontokin Kenttjärvestä, on mies, jolla lienee nimissään epävirallinen laukku- tai kiertokaupan Suomen ennätys. Hän kuuluu laukkukaupan viimeisiin veteraaneihin, toisin sanoen niihin Vienan miehiin, jotka aloittivat kauppauransa tultuaan 1920-luvun alussa paikallisina Suomeen.

Nämä ns. uuden aallon laukkukauppiat eivät enää niinkään liikkuneet kylästä kylään nahkainen sumptsa selässään. Moni tosin niin aloitti, mutta siirtyi pian polkupyörän, hevosen tai peräti auton käyttäjäksi. Perinteisessä muodossaan, sellaisena kuin laukkukauppaa kuvataan esim. vuosi sitten ilmestyneessä teoksessa 'Halpa hinta, pitkä mitta', se jäi historiaan jo vuosisatamme alkukymmeninä.

Mikko Ritoniemen isä, Feodor eli Huotari Filipoff oli hänen laukkukauppias. Kauppatunneillaan hän oli tuonut kotiinsa Kenttjärven kylään muun hyvän ohella myös vaimon, savolaistytön Iisalmesta. Olga hänen nimensä alkuainakin oli, ja se sopikin hyvin uuteen asuinympäristöön.

Perhettä karttui ajan myötä, tyttöjä ja poikia, yhteensä kymmenen kappaletta. Pojat vanhimmasta alkaen lähtivät aikanaan sumptsa selässä Suomeen leivänlisuketta hankkimaan. Syrjäisessä korpikylässä ei ollut tarjolla monia ammattivaihtoehtoja, oikeastaan vain tämä yksi.

Kertomuksemme päähenkilö Mikko — hän on syntynyt 13.6.1907 — ei ollut vielä toisella kymmenellään, kun olot Karjalassa alkoivat muuttua. Syttyi I maailmansota, jonka mainingit ulottuivat aikaan syrjäiseen Kenttjärveenkin, 'Saksan jääkärit' tulivat ja menivät, elettiin otriätän aika hirtutekoineen ja kaikki näytti menevän mullin mallin.

Talvella 1922 osa Ritoniemen perheestä katsoi viisaimmaksi lähteä Suomeen isä-Huotarin johdolla. Vaiherikkaan matkan jälkeen rajan ylittivät Suomussalmen kohdalla Huotarin lisäksi Varvana, Maria, Outi ja Mikko. Kun olot näyttivät rauhoittuvan eikä koti-ikävä helpottunut, osa perheestä (Huotari ja Varvana) palasi takaisin Karjalaan. Suomessa perheen vanhimmaksi jäi tänne jo aiemmin tullut ja kauppiana toimiva Risto (Riiko), jonka luokse Maria ja Mikko aluksi asetuivat.

Mikkokin oli jo paluuaikaisissa. Vanhempi veli Risto peloteli häntä Venäjään sotaväkeen joutumisella ja niin lähtö jäi sikseen. Risto-veljellä oli enemmän maailmaa nähneenä sanansa sanottavana, kun Mikko pohti, tarttuako paikallisille tarjottuun tilaisuuteen lähteä opintielle: "Ei se kannata. Kauppa on se, mikä kannattaa." Niin Mikosta tuli laukkukauppias.

Siinä ammatissa hän hyvin pärjäsi Karjalassa käydyin 2-vuotisen venäläisen koulun tiedoilla ja taidoilla. Suomea lukemaan ja kirjoittamaan Mikko opetteli omin päin. — Maria-sisko kävi Jamilahden opiston lisäksi Oriveden toisvuotisen kansanopiston ja suoritti yksityisesti suomalaisen kansakoulunkin. Hän viettää nyt rauhaa vanhuutta Tampereella.

Sumptsa selässä kylille

Sumptsa selässään Mikko alkoi kiertellä kyliä. Ikää oli vasta runsaat 14 vuotta, eikä kokemusta kaupanteostakaan liiemmästi ollut. Nopeasti hän kuitenkin oppi tulevan ammattinsa — verenperintöäkö lienee ollut — ja tuli toimeen vallan

Nuori laukkukauppias valokuvaaja Arvi Matilainen tunnelmakuvassa. Edessä turkkisia ja levitettävä rihkamalaatikko; Mikko mittaa kangasta. Kuva: Hankasalmi, Kuuselan talo noin vv. 1924—26 tienoilta.

kohtuullisesti. Väliin tosin sattui, että asiat eivät luistaneet toivotulla tavalla, vaan oli lyötävä hanskat naulaan. "Silti", sanoo Mikko, "vaikka yritin monta muutakin työtä, niin mistään en saanut niin hyvää tulosta kuin kiertokaupasta".

Aikaa myöten Mikko hankki hevosen, jolla oli hyvä kuljettaja myyntitavaroita ja liikkua kylästä toiseen. Tavaravaliokimassa oli aluksi enimmäkseen ns. rihkamaa, joka oli pakattu seitsenkerroksiseen laatikkoon. Taloon tultua laatikon saattoi levittää auki ostajien eteen.

Optikkona ja puhemiehenä

Mikko kaupitsi myöhemmin kangastavaraa, kenkiä, valmiita vaatteita nahkapuseroista alkaen. Kulloinkin vallitseva muoti näkyi laukkukauppiaan tavaravaliokimassa.

Valokuvaustakin Mikko harrasti asiakkaiden lukuun. Sotaa edeltäneinä vuosikymmeninä kamerat olivat vielä suhteellisen harvinaisia ja valokuvilla kysyntää.

Myöskin pienriistan sekä vasikoiden ja lampaiden nahkoja hän osti tai vaihtoi käypään tavarahan ajan hengen mukaisesti. Silmälasejakin Mikko kuljetti 1920—30-luvulla ja joutuipa hän puhemiehenkin tehtäviä toimittamaan ja olemaan

uskottuna miehenä naimakauppoja solmittaessa. Hän osti ja vaihtoi tarvitseville myös hevosia, 'jaloja eläimiä'.

Kiertävän kauppiaan parhaita asiakkaita olivat suurperheet ja vähävaraiset ihmiset. Velkakauppaa tehtiin, oli melkein pakko, mutta yleensä velat kyllä seuraavalla kerralla hoidettiin kuntoon. "Eipä silti", sanoo Mikko, "kyllä minulla on vieläkin velallisia noilta vuosilta. On rehellisiä ja epärehellisiä ihmisiä."

Hotiuko se, kysyi Mitro

Alkuajoina Mikko hankki tavaraa sieltä täältä, mistä kulloinkin edullisesti sai. Myöhemmiltä ajoilta hän mainitsee erityisesti kokkolalaisen Lindroosin kauppatalon sekä Mitron tukkuliikkeen Jyväskylästä.

"Hotiuko se?" kyselivät kulkukauppiat toisiltaan tavatessaan hankintamatkoillaan Mitron liikkeessä Jyväskylässä. Vanha Mitro (Aleksi) otti tämän kysymyksen tavakseen ja tavatessaan laukkureita aina tervehti kysymällä: "Hotiuko se?"

Talo jos toinenkin ehti vuosien mittaan tulla Mikolle tutuksi; hän kiersi monen pitäjän alueella, kuitenkin etupäässä Keski-Suomessa, kuten huomaa hänen vakituksia asuinpaikkojaan tutkiessa; Hankasalmi, Iisvesi, Äänekoski ja Saarijärvi, mistä löytyi yli kuusikymmentä vuotta sitten elämäntoveriksi Aino, jonka kanssa myöhemmin muutettiin Pylkönmäelle. Siellä he nyt viettävät eläkepäiviään vanhusten palvelutalossa.

Hyvästit laukkukaupalle

Mikon pitkä kulkukauppaura päättyi 1966 syksyllä tapaneeseen vakavaan liikenneonnettomuuteen. Hän oli liikuttamisen helpottamiseksi hankkinut mopedin ja siihen peräkärryn tavaroiden varten. Aivan kotipuolella sattuneessa onnettomuudessa auto törmäsi peräkärryyn ja heitti mopon kuljettajineen tiehen. Seurauksena oli vaikea loukkaantuminen, pitkä sairaalamatka ja pysyvä invaliditeetti.

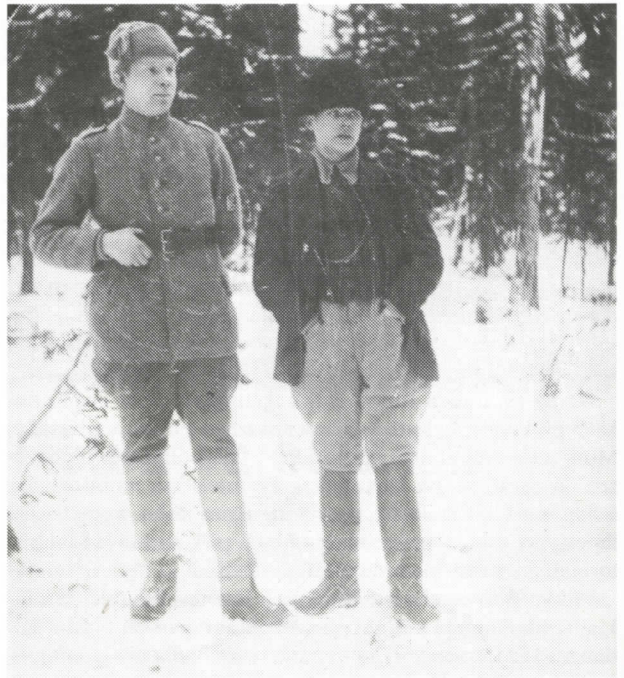
Mikko Ritoniemi jos kuka tuntee kiertokaupan niksit.

"Jos silloin aikoinani olisin ostanut auton", pohtii Mikko tuon kohtalokkaan syksyn tapauksia kerrattessamme, "niin asiat saattaisivat olla toisin. Kenties kiertäisin vieläkin tuttuja kauppareittejäni."

Kaiken kaikkiaan Mikko Ritoniemi harjoitti kulkukauppaa nelisenkymmentä vuotta pois lukien sotavuodet, jotka hän työskenteli paikallisessa Paajalan tervetehtaassa. Työmaa katsottiin sikäli tärkeäksi, ettei miestä komennettu rintamalle.

Vieläkö laukkukauppa nykyään kannattaisi? "Olisi se hyvä ammatti nytkin", arvelee Mikko. "Talosta taloon kulkien se tuskin löisi leiville paitsi ehkä jos tekisi oikein edullisen ja ison afäärin." Sellaisesta afääristä hän nuorempana usein haaveili, mutta haaveeksi se jäi.

SV

Mikko Ritoniemi ja valokuvaaja Arvi Matilainen Hankasalmen 1920-luvun alkuvuosina.

N:o T - 2648

5370 T 747.61/Rit

K u l k u k a u p p a l u p a

Pylkönmäen kunnasta oleva kulkukauppias Mikko Ritoniemi

oikeutetaan täten yhden vuoden aikana tästä päivästä lukien harjoittamaan yleisessä kaupassa luvallisten tavarain kaupaksi kuljettamista talosta taloon maalla; ollen tätä kaupaa harjoittaessa tarkoin noudatettava syyskuun 27 päivänä 1919 elinkeinon harjoittamisen oikeudesta annetun lain säännöksiä.

Elintarvikkeiden myynti kulkukaupassa on kielletty.

Elinkeinonsa tuloista on kulkukauppiaan suoritettava kunnallisvero sille kunnalle, jossa hänen asuntonsa ja kotipaikkansa on: ja on hän velvollinen kulkukauppaa harjoittaessaan mukanaan pitämään ja vaadittaessa asianomaisille poliisi- ja kunnanviranomaisille näyttämään tämän lupakirjansa.

Jyväskylässä, Keski-Suomen lääninhallituksessa, syys kuun 29 päivänä 1961.

M A L L I N E N

ylimääräinen esittelijä

Eino Palovesi
Eino Palovesi

Matti Heikinheimo
Matti Heikinheimo

TIEDOKSI: Saarijärven piirin nimismies

Leima 500:-

Lisätl. 600:-

Yht. 1,100:-

Mikko Ritoniemi

Kulkukauppapala oli uusittava joka vuosi. Se piti kuljettaa mukana kuin ajokortti ikään.